

BENDRA SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKA

Pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką (BSGP) nustatomas ES politinių ir karinių struktūrų, taip pat karinių ir civilinių misijų bei veiksmų užsienyje pagrindas. 2016 m. Visuotinėje ES strategijoje išdėstyta BSGP strategijos pagrindas, o Lisabonos sutartyje išaiškinti jos instituciniai aspektai ir sustiprintas Europos Parlamento vaidmuo. Neseniai padaryta esminių strateginių ir operacinių BSGP pakeitimų, siekiant spręsti kylančias saugumo problemas ir atsižvelgti į gyventojų reikalavimus, kad ES aktyviau į jas reaguotų.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP) yra neatsiejama Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) dalis^[1]. BSGP nustatyta Europos Sąjungos sutartyje (ES sutartis). 41 straipsnyje išdėstytos nuostatos dėl BUSP ir BSGP finansavimo, o politika išsamiau aprašoma V antraštinės dalies 2 skyriaus 2 skirsnio („Nuostatos dėl bendros saugumo ir gynybos politikos“) 42–46 straipsniuose ir 1, 10 ir 11 protokoluose bei 13 ir 14 deklaracijose. Konkretus Europos Parlamento vaidmuo vykdant BUSP ir BSGP aprašomas ES sutarties 36 straipsnyje.

SUTARTIES NUOSTATOS DĖL BSGP

Su BSGP susijusius sprendimus priima Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba (ES sutarties 42 straipsnis). Šie sprendimai priimami vienbalsiai, išskyrus kai kuriuos išskirtinius atvejus, susijusius su Europos gynybos agentūra (EGA, ES sutarties 45 straipsnis) ir nuolatinio struktūrizuotu bendradarbiavimu (PESCO, ES sutarties 46 straipsnis), kai sprendimai priimami balsų dauguma. Pasiūlymus dėl sprendimų paprastai teikia Sąjungos vyriausiasis įgaliojtinis užsienio reikalams ir saugumo politikai, kuris yra ir Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas (Komisijos pirmininko pavaduotojas ir Sąjungos vyriausiasis įgaliojtinis). Šiuo metu šias pareigas eina Josep Borrell Fontelles.

Lisabonos sutartyje įrašyta Europos pajėgumų ir ginkluotės politikos sąvoka (ES sutarties 42 straipsnio 3 dalis) ir joje taip pat numatyta BSGP ir kitų Sąjungos politikos krypčių sąsaja, reikalaujant, kad prireikus EGA ir Komisija bendradarbiautų (ES sutarties 45 straipsnio 2 dalis). Tai itin svarbu vykdant Sąjungos mokslinių tyrimų,

[1]Žr. Europos Sąjungos sutarties (ES sutarties) V antraštinę dalį („Bendrosios nuostatos, susijusios su Sąjungos išorės veiksmis, ir konkrečios nuostatos, susijusios su bendra užsienio ir saugumo politika“). Taip pat žr. faktų suvestinę [5.1.1](#) dėl ES užsienio politikos.

pramonės ir kosmoso politiką, kurią įgyvendinant Parlamentui buvo suteikti įgaliojimai daryti kur kas didesnę įtaką BSGP nei anksčiau.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas turi teisę tikrinti BSGP ir savo iniciatyva dėl jos kreiptis į Komisijos pirmininko pavaduotoją ir Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį bei Tarybą (ES sutarties 36 straipsnis). Jis taip pat tikrina šiai politikai skirtą biudžetą (ES sutarties 41 straipsnis). Parlamentas du kartus per metus rengia diskusijas dėl pažangos, padarytos įgyvendinant BUSP ir BSGP, bei priima pranešimus: Užsienio reikalų (AFET) komiteto rengiamą pranešimą dėl BUSP, į kurį pririnkus įtraukiamos su BSGP susijusios dalys; Saugumo ir gynybos (SEDE) pakomitečio rengiamą pranešimą dėl BSGP.

Nuo 2012 m. Europos Parlamentas ir valstybių narių nacionaliniai parlamentai kasmet organizuoja dvi tarpparlamentines konferencijas su BUSP susijusiems klausimams aptarti. Tarpparlamentinis bendradarbiavimas šiose srityse numatytas pagal Lisabonos sutarties Protokolą Nr. 1, kuriame aprašomas nacionalinių parlamentų vaidmuo Europos Sąjungoje.

Lisabonos sutartyje įtvirtintos naujovės suteikė galimybę pagerinti politinį BSGP nuoseklumą. Komisijos pirmininko pavaduotojas ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis atlieka pagrindinį institucinį vaidmenį – jis pirmininkauja Užsienio reikalų tarybai, kurioje posėdžiauja gynybos ministrai (ES BSGP sprendimų priėmimo organas), ir vadovauja EGA. Politinė konsultacijų ir dialogo su Parlamentu sistema pamažu kinta, kad Parlamentas turėtų galimybę atlikti visavertį vaidmenį plėtojant BSGP. Pagal Lisabonos sutartį Parlamentas dalyvauja formuojant Sąjungos išorės santykius ir vykdamas 2008 m. Europos saugumo strategijos įgyvendinimo ataskaitoje nurodytus uždavinius: „Šiuolaikinėse demokratinėse visuomenėse, kuriose žiniasklaida ir visuomenės nuomonė turi didelę įtaką formuojant politiką, visuomenės parama yra labai svarbi toliau vykdamas mūsų įsipareigojimus pasaulyje. Dislokuojame policijos pareigūnus, teismo ekspertus ir karius nestabiliuose regionuose visame pasaulyje. Vyriausybių, parlamentų ir ES institucijų pareiga – informuoti visuomenę, kaip tai didina saugumą Europos Sąjungoje.“

EUROPOS PARLAMENTUI AKTUALŪS KLAUSIMAI

Parlamente reguliariai rengiami svarstymai, klausymai ir seminarai, skirti tokiems klausimams, kaip civilinės ir karinės BSGP misijos, tarptautinės saugumo ir gynybinio pobūdžio krizės, daugiašalės saugumo, ginklų kontrolės ir ginklų neplatavimo struktūros, kova su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu, geroji praktika didinant saugumo ir gynybos veiksmingumą ir ES teisiniai bei instituciniai šių sričių pokyčiai.

Po to, kai Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė 2010 m. paskelbė politinės atskaitomybės deklaraciją, Parlamentas dalyvauja reguliariai rengiamuose bendruose konsultaciniuose posėdžiuose, kuriuose jis keičiasi informacija su Taryba, Europos išorės veiksnių tarnyba (EIVT) ir Komisija. Atsižvelgiant į Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) esminį vaidmenį užtikrinant Europos saugumą, Parlamentas dalyvauja NATO parlamentinės asamblėjos veikloje,

siekdamas plėtoti ES ir NATO santykius ir kartu paisydamas abiejų organizacijų nepriklausomumo.

BSGP: GREITAI KINTANTI POLITIKA

Nors per keletą pirmųjų metų po Lisabonos sutarties įsigaliojimo 2009 m. BSGP iš esmės nepakito, ji turėjo daug galimybių vystytis politiniu ir instituciniu aspektais.

2016 m. birželio mėn. Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė pristatė Europos Vadovų Tarybai 2016 m. Visuotinę Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją (VESS). VESS pateikti penki ES užsienio politikos prioritetai: Sąjungos saugumas; ES rytinių ir pietinių valstybių ir jų visuomenių atsparumas; integruoto požiūrio į konfliktus plėtojimas; bendradarbiaujamoji regioninė tvarka ir pasaulinis valdymas XXI a. VESS įgyvendinimas kasmet persvarstomas konsultuojantis su Taryba, Komisija ir Parlamentu.

2016 m. rugsėjo 16 d. Bratislavoje valstybės narės dar kartą patvirtino savo ketinimą stiprinti ES bendradarbiavimą išorės saugumo ir gynybos srityje. Paskui priimtas „žiemos laikotarpio gynybos dokumentų paketas“, sudarytas iš trijų iniciatyvų.

Visų pirma, 2016 m. lapkričio mėn., Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė Tarybai pateikė [įgyvendinimo planą saugumo ir gynybos srityje](#), pagal kurį buvo siekiama įgyvendinti VESS numatytą viziją. Minėtame plane pateikta 13 pasiūlymų dėl šių priemonių: suderintos metinės peržiūros gynybos srityje atlikimo, ypač daug dėmesio skiriant išlaidoms (bandomoji peržiūra atlikta 2018 m., o pirmojo viso šios peržiūros ciklo pradžia – 2019 m. rudenį); geresnio ES greitojo reagavimo, be kita ko, pasitelkiant ES kovines grupes; valstybių narių, kurios yra pasirengusios priimti didesnius saugumo ir gynybos srities įsipareigojimus, naujo bendro nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO).

2016 m. lapkričio 30 d. Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė valstybėms narėms taip pat pristatė [Europos gynybos veiksmų planą](#), kuriame numatyti pasiūlymai dėl Europos gynybos fondo, kurio lėšomis visų pirma būtų finansuojami gynybos moksliniai tyrimai ir pajėgumų plėtojimas. 2016 m. gruodžio mėn. Taryba patvirtino išvadas, pritardama planui užtikrinti Varšuvoje priimtų sprendimų, susijusių su ES ir NATO bendradarbiavimu (42 pasiūlymai), vykdymą. Šie trys planai kartu (taip pat vadinami „žiemos laikotarpio gynybos dokumentų paketu“) buvo didelis žingsnis įgyvendinant Lisabonos sutarties nuostatas saugumo ir gynybos srityje. Minėtais planais įrodytas ES pajėgumas greitai ir nuolat reaguoti į valstybių narių prašymus ir pareikšta politinė valia toliau plėtoti darbą šioje srityje.

Parlamentas nuolat rodė valią veikti ir imtis politinių šios srities iniciatyvų. Jis pasiūlė, kad EGA įgyvendintų BSGP karinių poreikių mokslinių tyrimų srities bandomąjį projektą. Baigus įgyvendinti minėtą bandomąjį projektą, pradėti gynybos srities mokslinių tyrimų parengiamieji veiksmai, į kuriuos 2017–2019 m. investuota 90 mln. EUR. Naujausiuose Komisijos pasiūlymuose dėl gynybos srities mokslinių tyrimų ir technologinės paramos iniciatyvos finansavimo laikotarpiu po 2020 m. nurodoma, kad Parlamento iniciatyva atliko reikšmingą vaidmenį šiame svarbiame procese.

2017–2019 M.: SVARBIAUSI BSGP SRITIES ĮVYKIAI

Europos Vadovų Taryba 2017 m. kovo mėn. įvertino padarytą pažangą ir atkreipė dėmesį į tai, kad įsteigtas [Karinių misijų planavimo ir vykdymo centras](#) (MPCC) – nauja struktūra, kuria siekiama pagerinti ES gebėjimą greičiau, veiksmingiau ir sklandžiau reaguoti planuojant ir įgyvendinant vykdymo įgaliojimų neturinčias karines misijas. Šiuo metu MPCC prižiūri tris misijas (Malyje, Somalyje ir Centrinės Afrikos Respublikoje) ir iki 2020 m. jis turi būti pasirengęs vadovauti vykdymo įgaliojimus turinčiai karinei operacijai. Taryba taip pat atkreipė dėmesį į pažangą kitose srityse, pavyzdžiui, sukurtą Europos taikos priemonę (ETP), kuria siekiama didinti ES misijų veiksmingumą, remti jos partnerius ir padėti vykdyti taikos palaikymo operacijas.

2018 m. kovo 6 d. Taryba priėmė PESCO įgyvendinimo veiksmų [gaires](#), kuriose išdėstytos strateginio vadovavimo kryptys ir gairės dėl to, kaip nustatyti tolesnio su procesais ir valdymu susijusio darbo struktūrą. Šiuo metu plėtojami [34 projektai](#) ir juose dalyvauja 25 valstybės narės. Savo 2018 m. [rezoliucijoje](#) dėl metinės BUSP įgyvendinimo ataskaitos^[2] Parlamentas pabrėžė, jog yra įsitikinęs, kad PESCO, suderintos metinės peržiūros gynybos srityje ir EGF darbas padės valstybėms narėms stiprinti bendradarbiavimą gynybos srityje ir veiksmingiau panaudoti savo gynybos biudžetus. Parlamentas taip pat ragino skirti pakankamai finansinių išteklių ES išorės veiksmams pagal 2021–2027 m. [daugiametę finansinę programą](#) (DFP) ir ragino ES orientuoti savo išteklius į strateginius prioritetus. Rezoliucijoje taip pat buvo pabrėžta, kad reikia tinkamai įtraukti Parlamentą į šių priemonių tikrinimą ir strateginį valdymą.

2018 m. rugpjūčio mėn. Komisija nustatė [Europos gynybos pramonės plėtros programą](#) (EGPPP), kuria siekiama remti ES gynybos pramonės konkurencingumą ir inovacinių pajėgumą. 2018 m. gruodžio mėn. [ES vadovai](#) pripažino saugumo ir gynybos srityje padarytą pažangą, pavyzdžiui, [susitarimo dėl civilinių BSGP pajėgumų](#) plėtrą. 2019 m. gegužės mėn. Komisija ir EIVT pateikė [bendrą veiksmų planą](#), kuriuo siekiama palengvinti susitarimo dėl civilinių BSGP pajėgumų įgyvendinimą. 2019 m. birželio mėn. po diskusijos dėl Visuotinės Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijos (VESS) padėties Taryba priėmė [išvadas](#). Be kita ko, pagal šias išvadas Taryba rekomendavo visiškai įgyvendinti Europos gynybos fondą, kuris sustiprins ES gynybos pramonę ir technologijas. Trečiojoje [Visuotinės strategijos ataskaitoje](#), paskelbtoje 2019 m. spalio mėn., raginama toliau dirbti Europos gynybos pramoninės ir technologinės bazės srityje. Joje taip pat pabrėžiama pažanga, kurios pasiekė ES karinio mobilumo kliūčių nugalėjimo srityje.

ES ir NATO santykiai saugumo ir gynybos srityje ir toliau yra tvirti. 2018 m. liepos mėn., po 2016 m. ES ir NATO [bendro pareiškimo](#) dėl jų strateginės partnerystės, šios dvi organizacijos pasirašė papildomą [pareiškimą](#), pagal kurį susitariama plėsti jų pastangų bendradarbiauti aprėptį. 2019 m. birželio mėn. Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė bei NATO generalinis sekretorius paskelbė 74 bendrų pasiūlymų įgyvendinimo ir pasiekimų atitinkamose srityse [ataskaitą](#). Savo 2019 m. spalio mėn. [kalboje](#) buvusi Komisijos pirmininko pavaduotoja ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė Federica Mogherini teigė, kad strateginis savarankiškumas ir

[2]Priimti tekstai, [P8_TA\(2018\)0513](#).

bendradarbiavimas – pradedant nuo NATO – yra dvi to paties medalio pusės, taip paaiškindama, jog ES ir NATO partnerystė yra itin svarbi, kad veiktų savarankiškumo, grindžiamo bendradarbiavimu, metodas^[3].

Tiek ES, tiek NATO deda labai daug pastangų kovos su hibridinėmis ir kibernetinėmis grėsmėmis srityje. Kartu jos sukūrė Europos kovos su hibridinėmis grėsmėmis kompetencijos centrą, įsikūrusį Helsinkyje. Be to, ES taiko sankcijų už cheminius ir kibernetinius išpuolius režimus ir įsteigė hibridinių grėsmių analizės ir informavimo centrą, kad jis teiktų strateginę analizę. Tikimasi, kad 2020 m. dėl Komisijos viešojo ir privačiojo sektorių partnerysčių 1,8 mlrd. EUR bus investuota į kibernetinį saugumą.

Parlamentas, neviršydamas įgaliojimų, toliau vykdo veiklą, kuria siekiama ES tikslų veiksmingai ir pastebimai užtikrinti saugumą, kaip to reikalauja ES piliečiai. 2019 m. vasario–kovo mėn. Parlamentas ne kartą išreiškė paramą PESCO, suderintai metinei peržiūrai gynybos srityje, EGF ir ETP. 2019 m. balandžio mėn. jis priėmė [dalinį susitarimą](#) dėl 2021–2027 m. EGF reglamento, pagal kurį valstybėms narėms paliekama galimybė priimti sprendimą opiu trečiųjų šalių dalyvavimo klausimu.

Jérôme Legrand
11/2019

[3]Šia fraze F. Mogherini nurodo ES gebėjimą bendradarbiauti su NATO bei kitais partneriais nekeliant pavojaus savo strateginiam savarankiškumui gynybos ir saugumo klausimais.

